

היכלי תורה

רשת
שיעורי
תורה

פרנס החודש
להחזיק שיעורי התורה
הרב אברהם ב. לוי הי"ד
לזכר נשמת אביו
הרב נחום זצ"ל
נלב"ע כ' תשרי תשכ"ג

ערש"ק פרשת חיי שרה כ"ו חשוון תשס"ז * דף היומי בבלי: ביצה דף כ"א ירושלמי: שבת ט"ו

נושאי הדף בעלון:

שיעור בזכו ממון לצורך מצוות עשה (ביצה כ"א)

ס ס

איסור הנחת בשמים על האש

(ביצה כ"ב)

ס ס

עגלת תינוקים ובכים, האם מותר ללכת איתם על חול בשבת ויו"ט, ודין נסיעה באופניים בשבת ויום טוב

(ביצה כ"ג)

ס ס

כשרות צפורי דרוז

(ביצה כ"ד)

ס ס

חיוב כפרה במי שאכל עוף ואח"כ נודע שהוא טריפה

(ביצה כ"ה)

ס ס

מוקצה בטעות בשבת ויו"ט

(ביצה כ"ו)

ס ס

מוקצה בדבר שגמרו בידי אדם

(ביצה כ"ז)

השבוע בשלון:

היכלי הלכה

שיחוש בנוזלים המבשמים
האוויר ומרחיקים יתושים
ביום טוב

מתוך "פניני ההלכה - מתיבתא"

עקב תקלה טכנית

לא מופיע השבוע בעלון המדור

שואל בעניין

וחשיב נהלכה

עמכם הסליחה

החומר בעלון מתוך

מתיבתא

הגמרא של לומדי הדף היומי
לפרטים ועשיית מנויים

1800-22-55-66

לחיות את הימים

העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא!

זהו אחד מהיסודות הבסיסיים ביותר ביהדות, ומידת ההצלחה של האדם בחייו תלויה במידת מודעותו לעניין זה.

וכך פותח רבנו הרמח"ל את ספרו הגדול מסילת ישרים: "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו. והנה מה שהורונו החכמים זיכרונום לברכה הוא שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא, ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא וכו' אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה הוא זה העולם והוא מה שאמרו זיכרונום לברכה העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא."

דבר זה מודגש כמה פעמים בפרשתנו. בפסוק נאמר ואברהם זקן בא בימים וגו'. ומה הכוונה בביטוי בא בימים? חז"ל אומרים בא בפילון מפולש לחיי העולם הבא. פירושו של דבר שאברהם אבינו ראה את עצמו עובר דרך הימים בדרכו לעולם הבא. זוהי הכוונה במילים "בא בימים" - הוא התקדם דרך הימים בדרכו לעולם הבא.

רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל מוסיף על כך נקודה נוספת: הימים לא עברו על אברהם אלא הוא מעצמו בא בהם. אברהם אבינו ראה בכל יום יחידה של הזדמנות המביאה אותו יותר ויותר קרוב ליעדו, הוא התקדם לקראת כל יום בשמחה ובהתלהבות ונכנס לתוכו באופן פעיל כשהוא מנצל היטב את ההזדמנויות שכל יום מציג בפניו, וממצה אותן עד תומן.

ועל אותה הדרך נאמר על שרה ויהיו חיי שרה... שני חיי שרה. מה פשר החזרה הזאת? התשובה היא שלא כל אחד חי באמת את כל שניו. אמנם השנים עוברות עליו, אך האם הוא באמת חי אותן באופן פעיל? האם הוא מפיק מהן את התועלת המרבית? לכך נאמר על שרה שמתוך מאה עשרים ושבע שנותיה היא אכן חייתה את כולן! כולן היו חיים אמיתיים - חיי חיוניות ושמחה, חיים טובים ובעלי משמעות, ולא היה בהם אף רגע שמוטב היה שלא לחיות אותן.

עלינו להרגיש היטב את משמעות הזמן העובר. כל רגע הוא הזדמנות בלתי חוזרת אשר אפשר להפיק ממנו חיי אושר לנצח נצחים. הזמן שניתן לנו בעולם הזה הוא הדבר היקר ביותר, אך הוא עובר כסרט נע, וכל רגע שעובר הוא מקרב אותנו לחיי העולם הבא. עלינו לדאוג להתכונן היטב כדי להיכנס לטרקלין ולזכות לרב טוב הצפון.

שבת שלום
הרב בנימין יעקובסון - מערכת 'היכלי תורה'

"קליעה למטרה" יפיק עבורכם באיכות מוקפדת: קמפיינים • לוגו חוברות • פרוספקטים • מודעות בעיתונות • מודעות רחוב • כתבות חדישות • מחירים ובמסגרת נדירים בהחלט!

קליעה למטרה
טל: 02-9927777
נייד: 05731-57777

מסדור פרוסום וגרפיקה

העלון יו"ל ע"י המרכז העולמי להפצת הדף היומי "זכרון משה" טל: 02-5377604

העלון מופץ בלמעלה מ-10,000 תיבות דוא"ל ע"י רשת "היכלי תורה" טל: 03-5422711 דוא"ל: Tora10@bezeqint.net

להצטרפות לקבלת העלון נא לשלוח אמייל לכתובת הנ"ל. הערות והארות יתקבלו בברכה!

This bulletin is available in English too! To subscribe e-mail us at tora10@bezeqint.net

יום שישי כ"ו חשוון

צילת כ"ח

יום שב"ק כ"ז חשוון

צילת כ"ז

שיעור בזבז ממון לצורך מצוות עשה

בגמרא מסופר על שמעון התימני שלא בא לבית המדרש, ומצאו רבי יהודה בן בבא ושאל אותו מפני מה לא בא אתמול לבית המדרש, אמר לו, בולשת בא לעירנו ובקשה לחטוף את כל העיר, ושחטנו להם עגל, והאכלנום ופטרנום לשלום, אמר לו רבי יהודה בן בבא, תמה אני אם לא יצא שרכם בהפסדכם שהרי אמרה תורה לכם ולא לנכרים.

והנה קיימא לן שלצורך קיום מצוות עשה צריך לבזבז רק חומש מנכסיו (רמ"א א"ח סי' תרנו ס"א, יו"ד סי' רמט ס"א). ויש פוסקים שסוברים שאפילו על מצוות עשה צריך לשלם את כל ממונו, ומה שאמרו חז"ל שאין לבזבז אלא דווקא עד חומש הוא רק באופן שמייקרים את מחיר המצוה שיעור חומש יותר ממחירה האמיתי, וכגון אתרוג שהכפילו את מחירו לצורך המכירה למצוה, וזוה צריך להוסיף עד שיעור חומש יותר ממחירו האמיתי. אבל אם מחיר המצוה גבוה חייב לבזבז עליו את כל ממונו. ובשו"ת חלקת יואב (ריני אונס ענף ז) החזיק ותמך בשיטה זו, וכתב שעל כן אמרו חז"ל שהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש שלשון בזבז נופל רק על הוצאה שלא לצורך, ואם מוציא ממון לצורך מצוה הרי הוא לצורך ואינו בזבז. ועל כרחק שמדובר בהוצאת ממון יותר משיעור מחיר המצוה שלא לצורך ועל כן נקרא הדבר בשם בזבז. אולם לדינא הכרעת הביאור הלכה (סי' תרנו ס"א ד"ה אפילו) וסתימת כל הפוסקים היא שבכל אופן אין חיוב לבזבז יותר מחומש מנכסיו על מצוות עשה, אפילו בדבר שמחירו קבוע.

ונחלקו הפוסקים במקום שיצטרך לעבור על העשה בקום ועשה, וכגון לאו הבא מכלל עשה, אם חייב או לבזבז יותר מחומש וכדין לא תעשה שחייב לבזבז עליה כל ממונו, או שגם בזה אינו חייב לבזבז אלא חומש. ודעת המשנת חכמים (מזאמושט ריש פ"א מהל' יסודי התורה) שחייב אדם לבזבז את כל ממונו, שכדי לעשות מעשה בקום ועשה לא עדיף עשה מלא תעשה, והביאו בפתחי תשובה (יו"ד סי' קנז סק"ד). ובשו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' נד) הביא ראיה לדעת המשנת חכמים מסוגייתינו. שהרי החיוב שלא לבשל ביום טוב אלא לכם ולא לנכרים הוא מצוות עשה, כיון שנאמר בתורה בלשון עשה ולא הבא מכלל עשה הרי הוא עשה, ולמה אמר לו רבי יהודה בן בבא לשמעון התימני שמחויבים היו לבזבז כל ממונם בשביל מצווה זו, והרי על מצות עשה אין לבזבז יותר מחומש. ומוכח שכיון שהעבירה היא בקום ועשה צריך לשלם את כל ממונו אף שאינה אלא מצות עשה. אלא שכתב שיתכן לדחות ולומר שאיסור חילול יו"ט חמור משאר איסורים כיון ששבת ויום טוב חמורים כעבודה זרה ובעבודה זרה חייב למסור כל מאודו בכל ענין.

והשואל בשו"ת שואל ומשיב (רביעאה ח"ב סי' לט) הביא אף הוא ראיה זו לאיסור מסוגייתינו, אך בשואל ומשיב דחה דבריו, שהרי הגמרא אומרת עגל טריפה הוה, וזוה לא שיק ההיתר של אוכל נפש שהרי טריפה אסורה באכילה, ומאחר ולא היה ההיתר של אוכל נפש חזר הדבר לאיסור הראשון שהוא איסור לא תעשה ונמצא שעברו על לא תעשה, ולכן אמר להם ר' יהודה בן בבא שחייבים לבזבז את כל ממונם (וע"ע שרי חמד מערכת ל כלל קז).

איסור הנחת בשמים על האש

בשולחן ערוך (יו"ד סי' קעט ס"ח) מבואר שיש מי שאוסר לקטר את הבית בעשב יש לו ריח טוב מפני שהדבר נראה כמו שמקטיר לשד, ורק אם הסיבה שמקטירים את העשב הוא כדי להעביר ריח רע מתוך הבית מותר להקטיר. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' פו) נשאל בדבר המנהג החדש שנהגו בכמה מקומות שלפני שמגישים לסעודה את הבשר מכבים את החשמל, ומדליקים בצלחות סוכר עם ספירט ועושים עם זה הקפות סביב המסובים, ונשאל אם יש איסור בדבר כדין הקטרת עשבים הנ"ל האסורה מפני דרכי האמורי. וצידד השואל לומר שאם עושים רק לשמחה אולי מותר לעשות, ועל דרך מה שכתב בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ה סי' קו) בדבר מה שיש נוהגים בחזרתם מחופה להקיף את הזוג בסל לחם מוקף בנרות של שעוה, וכן עושים בפורים, וכתב שאין למחות בהם כיון שהוא רק בדרך שמחה. וכתב השואל להקשות שאם נאמר שבכל אופן יש איסור בהקטרת עשבים יקשה מהמבואר בסוגייתנו ונפסק בשו"ע (או"ח סי' רטז ס"ח) לענין מוגמר שהיה בזמן הגמרא, ומבואר בטור (סי' קעד) שהוא מיני עשבים שהיו רגילין להביא אחר הסעודה על גחלים, ובאיזה אופן יש היתר בדבר.

וביאר במנחת יצחק, שהשו"ע שאוסר לקטר את הבית בעשב הוא דווקא אם הבית ריק מאנשים, לפי שאז הדבר נראה כמו ענין של סגולה והקטרה לשד, אבל אם מקטירים אותו כשיש בבית אנשים, וכמו שנוהגים להביא קטורת זו באמצע הסעודה או לאחריה כדי שכל המסובים יריחו את ריחו הטוב, בזה מותר כיון שניכר שנעשה בשביל הריח ולא בשביל ההקטרה עצמה.

והוא מביא לכך את דברי הגה"ק מקאמארנא (הובאו במחנה יהודה, פיקהולץ, סי' יב), שנשאל על המנהג שנהגו במדינות טורקיא ושאר מדינות ערב כשיש חולה בעיר, שהיו מנקים את הבית לגמרי, ואחר כך היו מציעים את המיטות ומסדרים אותו, ונועלים את הבית שלא יכנס אף אחד לשם ורק החולה עצמו נכנס לשם, ומביאים לשם כמה מיני מוגמר ולבונה וקנמון וכיוצא בזה ומקטירים להם לריח ניחוח, והגה"ק מקאמארנא משיב בחריפות על השאלה של הנשים הארורות שעושים מעשה כזו שאסור כמבואר בשולחן ערוך, כיון שכל הקטרה שאינה ליהנות מן הריח הרי היא אסורה משום דרכי האמורי.

הנותן שמן בנר חייב משום מבכיר (ביצה כ"ב)

אמר רבא למה הצדיקים דומין לפני השכינה כנר בפני האבוקה ופירוש זה, כי הצדיקים יש להם נשמה זכה, שנקרא הנשמה נר וכדכתיב (משלי כ' כז) נר ה' נשמת אדם וכו', ואין הנשמה, שהוא האור שמקבל הגוף מלמעלה, שולטת בכל הגוף. ואף על גב שיש בגוף הכנה שמקבל הגוף הנשמה, מכל מקום הגוף אינו נחשב רק כלי שבו השמן והפתילה שבו דבק האור. ואף הגוף כן הוא, שבו הכח אשר מקבל הנשמה אבל הגוף עצמו הוא כלי לבד. ומפני שאין הנשמה שולטת בכל הגוף, רק יש בו כח אחד והוא מקבל הנשמה, לכך הנשמה דומה לנר. אבל מה שמקבל העולם כבוד השכינה, אין העולם מקבל רק דבר מה מכבודו, ואין יכול לקבל כל כבודו. והוא דומה לאבוקה שהאור שולט בכל השמן ואין השמן מקבל כל האור. וכמו שכתוב (יחזקאל ג' יב) ברוך כבוד ה' ממקומו, ותרנומו מליא כל ארעא מזיו יקריוה. וזהו הפרש שיש בין אבוקה לנר, שהנר אינו שולט בכלו. והרי הכלי עצמו נקרא גם כן נר בכל מקום, ובו אינו שולט האור הדולק רק שולט בשמן ומושך השמן אליו. כי כאשר הפתילה הוא כלי הכלי אי אפשר שישולט בכל השמן ובכל הפתילה, רק שהוא מושך השמן אל פי הכלי. אבל אבוקה אין צריך לזה רק מיד הוא שולט בכל השמן, וכמו שהוא אשר נותנין השעוה על הפתילה, אז האור הוא שורף את כל הפתילה כאשר האור הולך אחר הפתילה. וזה אינו בנר כלל, רק השמן נמשך אחר הפתילה. ולכך קראו כלי אשר שם השמן והפתילה נר בכל התלמוד (פסחים יא. ביצה כב). מפני שעל ידי הכלי נקרא נר, ובלא כלי אין שם נר עליו רק אבוקה או מדורה או פנסא נקרא בכל מקום.

(ספר ער מצוה סמוך כה)

יום ראשון כ"ה חשוון

צילנה כ"ג

עגלת תינוקים ונכים, האם מותר ללכת איתם על חול בשבת ויו"ט, ודין נסיעה באופניים בשבת ויום טוב

כתבו הפוסקים, שמותר להוביל בשבת ויום טוב עגלת תינוקים, ובמקום שיש עירוב מותר גם ברחוב העיר, ואפילו שהמגן אברהם (סי' שלו סק"א) כתב בשם הרוקח, שאסור לגרור מטה וספסל גדולים, שם הטעם משום שזה 'פסיק רישא' כיון שודאי שהם יעשו חריץ בקרקע, אבל עגלה של תינוקים כיון שאינה עושה חריץ בקרקע אלא כובשת את הקרקע מותר, וכמו שאמרו בגמרא שלנו, שאפילו לרבי יהודה שסובר שדבר שאינו מתכוין אסור, ולשיטתו אסור לגרור שום דבר שעושה חריץ בקרקע אפילו שאינו מתכוין לכך, בכל אופן בעגלה רבי יהודה מתיר, מפני שהיא כובשת ודורסת את הקרקע תחתיה, ונעשה העפר שבמקום הילוכה נמוך יותר, אבל אינה מזיזה את העפר ממקומה כמו בחרישה, וכמו כן עגלה של תינוקים מותר להשיאה מטעם זה, כך כתבו הקצות השולחן (סי' קמו ס"ק נב) והחלקת יעקב (ח"א סי' סא).

ובספר שמירת שבת כהלכתה (פרק כח הערה צט) העיר בזה, שכל הסיבה להתיר להסיע עגלה בגלל ההיתר של כובשת, שייך לומר דווקא אם זה שמסיע את העגלה מסיע אותה ישר, אבל אם הוא מסובב את העגלה, הרי הוא חורש בעפר, כמו שמוכח מהמציאות. אולם הוא כותב להתיר, כיון שהוא פסיק רישא כלאחר יד, וגם שהוא באיסור דרבנן ויש מתירים לעשות כן (סי' שב סי' ח). וכמו כן כתב החלקת יעקב (שם), שאפילו שיש חולקים על זה, והם סוברים שעגלה עושה חריץ ואינה נקראת כובשת, כיון שהוא כלאחר יד יש להקל. ועוד טעם להתיר, לפי דברי הט"ז (סי' שטו סק"א), שכל האיסור של 'פסיק רישא' שתמיד אסור, זה דווקא אם במה שהוא עושה הוא ודאי פסיק רישא, כגון מי שסוגר קופסה שודאי יש בה זבובים, אבל אם מעשהו הוא ספק פסיק רישא, מותר לעשות כן, ולכן אם הוא מסופק אם יש בקופסה זו זבובים מותר לו לסגור אותה, אלו דברי הט"ז. כמו כן כותב החלקת יעקב, למשוך עגלה על גבי עפר אינה ודאי פסיק רישא אלא ספק פסיק רישא, ולפי שיטת הט"ז יש להתיר.

דנו האחרונים, האם מותר לרכוב על גבי אופניים בשבת ויום טוב, הטעם הראשון לאסור הוא, משום עשיית חריץ שהמגן אברהם כתב שהוא פסיק רישא ואסור. ונשאל על כך בתשובות פני מבין (או"ח סי' עא), וכתב, שראה בשו"ת האחרונים שעגלת תינוקים מותר ללכת עמה על חול בשבת ויום טוב, מפני שאין המסיע מתכוין לעשות חריץ, וכמו כן יש להתיר באופניים שאין הנוסע עליה מתכוין לעשות חריץ בנסיעתו, ועוד שפסיק רישא בדרבנן יש להתיר, וכדבריו כתב בשו"ת רב פעלים (ח"א סי' כה) מכמה טעמים. אולם הרבה חולקים על זה, והם סוברים שאסור לרכוב על אופניים בשבת מכמה טעמים, א. יש לחשוש שיעשה חריץ, ופסיק רישא הוא, וכמו שהמגן אברהם אסר בכלים גדולים (שו"ת ר' עזריאל היידלסהיימר או"ח סי' מט). ב. יש לאסור מטעם שמא ישבר לו חלקים ויבוא לתקנם, ואסור לתקן אופניים בשבת, כמבואר בשולחן ערוך (סי' שיג ט"ו) לגבי מטה של פרקים. אולם הרבה פוסקים סוברים שאין טעם זה מספיק לאסור, ובפרט שאי אפשר להמציא גזירות מדעתנו שאינם מוזכרים בחז"ל, וכ"כ הקרן לדוד (סי' צו) ושו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' יג). ג. יש לאסור מטעם שחוששים אולי יסע חוץ לתחום בלא שישים לב, כך כותב בשו"ת שאילת יעקב (סי' מה), והוא מסמיך לדבריו לאסור, את דברי המשנה ברורה (סי' רמט בהקדמה) שאסור לנסוע בספינה בשבת, מטעם נוסף, מחמת שהנענע קשה לגוף, כיון שהוא טרחה ואינה מנוחה וכל הגוף משתבר, כמו כן בנסיעה באופניים.

יום שני כ"ט חשוון

צילנה כ"ד

כשרות צפורי דרוו

בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (ד"ב סי' פא) כתב בשם רבינו תם, שאמר להוכיח מסוגייתנו שצפור דרוו מותרת באכילה. שבסוגייתנו העמידו מה שאמרו במשנה שאן צדים צפורים ביום טוב, שמדובר בצפור דרוו. ומשמע שצדן לאכילה שעל זה נאמר שאף על פי שצדן לצורך אוכל נפש אין צדים אותם ביום טוב, ואם כן מבואר שמותר לאכול צפורי דרוו והם בכלל העופות הטהורים. ועוד הוכיח כן מהמבואר בתורת כהנים (נמצא גם בבבלי ערכין טז) שהטעם שצריך המצורע להתכפר בצפורי דרוו הוא כיון שהוא עשה מעשה פטוט ולכן יתכפר בצפור העושה גם כן מעשה פטוט, ואין לך צפור העושה מעשה פטוט יותר מצפור דרוו שכל שעה היא מדברת בלשונה. וכפרת המצורע הרי היתה בצפורים טהורות, ומכאן שצפור דרוו היא צפור טהורה. וכן פסק הט"ז (יו"ד סי' ס"ב) שצפור דרוו היא עוף טהור.

אך בשו"ת מהרי"ק (שורש קנח) כתב להוכיח שצפור דרוו הדרה בבתים שעל שם כך היא קרויה צפור דרוו, אם היא שחורה או ירוקה הרי היא עוף טמא ואסורה באכילה מעיקר הדין, והיא הנקראת סנונית הדרה בבית. ואם כריסה לבן מותרת היא מעיקר הדין, אלא שכתב הרשב"א שבמקומות הללו לא ראינו מי שנהג בהם היתר אף בשכריסין לבן, ונראה שנהגו כן מפני שהאסורה והמותרת נראין מין אחד ויבואו העולם לטעות ולהתיר גם את האסורות, ועוד שהוא שכן עם הטמאות ונדמה להן ולכן אף הוא אסור. והט"ז (שם) תמה עליו בכמה תמיהות. והש"ך (נקודות הכסף שם) כתב ליישב דברי מהרי"ק, שבאמת לא כל צפורי הדרור טהורות אלא יש מהם טמאות ויש מהם טהורות, ודחה גם הראיה מסוגייתנו וכתב שיתכן שסוגייתנו מיירי באותם צפורי דרוו שהם טהורות ואין מכאן ראייה שכל צפורי הדרור טהורות, ועוד כתב שיש לומר שאין הגמרא בסוגייתנו מעמידה דין המשנה בצד ביום טוב בצפור דרוו, אלא דין איסור הצידה בשבת הוא שהעמידו בסוגין בצפור דרוו, ולעולם לא מיירי בצד לאכילה ואין מכאן ראייה שצפור דרוו היא עוף טהור. ועל דרך זה כתב בפרי חדש (או"ח סי' תצו סק"ט) שצפור דרוו הוא שם כולל להרבה עופות, יש מהם טהורים ויש מהם טמאים. ובהגהות בעל פרי הארץ על הפרי חדש (נדפס בקובץ בית אהרן וישראל כא עמ' יב) כתב שגם דעת המהרי"ק היא ששם צפור דרוו שם כולל הוא, והמהרי"ק דיבר בעוף הדר בבתים הנקרא קולונדריאנס והוא עוף טמא, ובזה סרו קושיות הט"ז עליו.

ולמעשה צפור הדרור הנקראת אנקור והיא המצויה ביותר, הנקבה היא בצבע אפור ולזכר יש כתם שחור על צווארו, יש עליו מסורת בהרבה מעדות ישראל ששחטוהו ואכלוהו. ויש שמסרו שבעיר הלברשטט שבאשכנז היו שוחטים מדי שנה או כמה שנים צפור אחד כזה כדי להחזיק את המסורת בדבר היתר אכילתו (ראה מזון כשר מן החי עמ' 64). וכן מסרו שבמדינת ליטא בשנות מלחמה שהיתה שעת רעבון ניסו לשחוט צפורים אלו בחזקת טהרה, אלא שלא היה בבושרם כדי אכילה. וכן מסרו גם מבני מרוקו ועוד (ראה שם). אך יש שכתבו שכיון שאין הדרך לאכול צפור זו כיון שאין בה בשר ואין שוחטים אותה אלא בימי רעב, קשה לבסס בו מסורת טהרה (ראה אור ישראל לה עמ' קג).

המשך (צילנה דף כ"ג)

ילדים קטנים שלא הגיעו לחינוך, ויש להם אופניים קטנים שמיוחדים להם, כתב בשו"ת באר משה (ח"ו סי' טז) להתיר להם לנסוע בהם בשבת ויום טוב, וכתב בשמירת שבת כהלכתה (פרק טז סי"ז), טוב ייעשה אם יוריד את הפעמון שעל האופניים לפני שבת ויום טוב, כדי שלא יבואו להשתמש בו בשבת ויו"ט.

יום שלישי ל' חשוון

צילנה כ"ה

חיוב כפרה במי שאכל עוף ואח"כ נודע שהוא טריפה

בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סי' מא) נשאל בדבר מי שאכל עוף, ואחר כך מצא בו אחד משמונה עשר טריפות שאינן חייבים לבדקם מעיקר הדין (ראה אליבא דהילכתא), האם צריך הוא כפרה על מה שאכל טריפה בשוגג או לא. והשיב שלכאורה היה אפשר להביא ראיה מהגמרא בניזיר (גג.) שצריך כפרה על כך אף שלא היה לו לדעת בשעת העבירה שהוא עושה איסור, שדרשו שם על מה שנאמר (ויקרא ה יז) ולא ידע ואשם ונשא עונו, שהמתכוין לעלות בידו בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר, כגון חתיכה שהיא ספק שומן ספק חלב וסבור היה שהיא שומן ונתברר שהיא חלב, צריך כפרה. הרי מוכח משם שגם בדבר שהוא ספק טריפה ואכלה בשוגג חייב כפרה. אך דחה ראיה זו וכתב שיש לומר ששם צריך כפרה כיון שהיתה חתיכה מסופקת והיה צריך לברר מתחילה אם היא מותרת או אסורה, מה שאין כן בנידון של עוף שנתברר שהוא טריפה ב"ח טריפות שאין צריכים לבדוק אחריהם, שבזמן שנאכל הבהמה הייתה מותרת לגמרי, ורק אחרי האכילה נתברר שטריפה היתה, יש מקום לומר שאנוס הוא ואנוס רחמנא פטריה.

והביא ראיה לסברא זו מהמבואר בסוגייתנו שאמר רבי בר חמא שלימדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט וניתוח, וכתבו התוספות (ד"ה אורח) שבודאי אין איסור בדבר לאכול בלי הפשט וניתוח, שהרי מיד משעת השחיטה הבהמה מותרת באכילה ועומדת בחוקת היתר, אולם שאם הבהמה נמצאת טריפה לאחר שאכל, הוא נענש כשוגג אם אכל את הבהמה מיד לפני הפשט וניתוח ולא המתין עד שיבדקו אם היא טריפה, ואין דינו כאנוס, כיון שהיה צריך לשהות ולברר ולא למהר כל כך ולאכול את הבהמה. ומבואר בזה שאם אכן המתין עד אחרי הפשט וניתוח, ובדקו כל מה שחייבים לבדוק, הרי הוא אנוס ואינו צריך כפרה כלל. ואחר זמן הוסיף הפנים מאירות (ח"ג סי' יט) עוד ראיה לסברתו זו שאין האוכל צריך כפרה כיון שדינו כאנוס מפסחים (עא:), וכתב על ראיה זו שהיא ראיה שאין עליה תשובה.

ובשו"ת תורה לשמה (סי' רי) דן בנידון מי שאכל פרי שאין דרכו להתלעלע במחובר ואינו צריך בדיקה לפני אכילתו, ותלשו ואכלו, ואירע שהיתה בו תולעת וכאשר אכל קצת ממנו ראה בחלק הנשאר חצי תולעת, ודן אם צריך כפרה כדן שוגג או שמא אנוס הוא כיון שאין דרכו של פרי זה להתלעלע ולא היה לו לבדוק קודם. וכן אם גמע ביצה חיה ונשאר קצת ממנה ונודע לו שהיה בה דם שמתרקם ממנו האפרוח כיון שראה מקצת מן הדם במה שנשאר מהחלמון, ויש לדון אם צריך הוא כפרה. וכתב בתורה לשמה שאינו צריך כפרה, וזה שאכל פרי שאין דרכו להתלעלע דינו כאנוס, כיון שלא היה לו לחשוש ולבדוק את הפרי, וגם הוא הביא ראיה לדבר מדברי התוספות בסוגייתנו, שאחרי הפשט וניתוח אם היה בו טריפה האוכלו הוא אנוס, כיון שאין מה לחשוש אחרי בדיקת י"ח טריפות. וכמו כן, מי שגומע ביצה חיה, שמן הדין מותר לעשות כן לכתחילה ולסמוך על רוב ביצים שלנו שאין בהם דם, וכן מצאנו שהעיד רבי חיים ויטאל על האריז"ל שהיה גומע ביצה ולא היה חושש, וכיון שאין אפילו חומרא בזה, האוכלו ונמצא בו דם הרי הוא כאנוס ולא כשוגג. ומכל מקום כתב שעם כל זה, יצטער שבא לידו איסור כזה, ויתוודה על זה כי בעל נפש יחמיר לעשות כפרה גם על האנוס (וע"ע שו"ת חמדת שלמה יו"ד סי' י ואה"ע סי' כד). ובשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' פ) הסכים לדברי הפנים מאירות. אך הביא בשם הדברי חיים (ח"ב יו"ד סי' סח) שחלק עליו וכתב שאין פטור אנוס אלא למי שלא היה יכול לדעת שהדבר אסור, אבל מי שיכל לדעת אלא שלא היה מחויב לבדוק אינו נחשב לאנוס.

יום רביעי א' כסלו

צילנה כ"ז

מוקצה בטעות בשבת ויו"ט

בשו"ת בשמים ראש (סי' רכט) נחלקו מהר"ח פלטיאל והרמ"ה, בדבר תבשיל שנשפך עליו מערב שבת שומן סמוך לליל שבת, ובני הבית סברו שחלב הוא שנשפך ונאסר כל התבשיל באכילה, והניחוהו מחוץ לבית כדי לתיתו בלילה לשפחה נכרית הבאה לשמשם. ואחר כניסת השבת נודע שלא היה חלב אלא שומן, ונחלקו אם נאסר כל התבשיל מדין מוקצה כיון שבכניסת השבת הקצוהו מדעתם וסברו שאסורים הם לאכלו, או שמא כיון שבטעות הוקצה ואילו היו יודעים שאינו חלב אלא שומן לא היו מקצים דעתו ממנו, מוקצה בטעות אינו מוקצה. ודעת הרמ"ה היא שנאסר משום מוקצה, ודעת מהר"ח פלטיאל היא שמוקצה בטעות אינו מוקצה. ובבית יוסף (או"ח סי' שי ד"ה ואמרינן נמי) הביא בשם הירושלמי (ביצה פ"א ה"א), שפירות שהועלו להתייבש שמוקצים הם עד שיתייבשו כיון שהסיח הבעלים דעתו מהם, אם יבשו ולא ידע הבעלים שיבשו אסורים הם. אך כתב הבית יוסף שאין הלכה כירושלמי בזה, כיון שמבואר בסוגייתנו שמוקצה שיבש ואין הבעלים מכירים בו מותר, שאף על פי שהוקצו מוקצה בטעות הוא ואינו מוקצה, וכן נפסק להלכה בשו"ע (או"ח סי' שי ס"ד).

אמנם בפמ"ג (מש"ז סק"ד) כתב לדייק מדברי רש"י בסוגייתנו, שיתכן שאין היתר בכל מוקצה בטעות אלא רק באופן שמתחילה יודע שבזמן מסויים יבא ההיתר, וכגון בסוגייתנו שבשעה שהבעלים מעלים את הפירות לגג כדי שיתייבשו שם הרי הוא יודע שבזמן מסויים הם יתייבשו ויהיו ראויים לאכילה, ולכן כשמגיע הזמן והם יבשים מחשיבים את דעתו כאילו היתה עליהם אף שבשעה זו אינו יודע שהם כבר יבשים. אבל דבר שאין ידוע כלל שיבא לידי היתר, כגון חתיכת איסור שהלך חרש שוטה או קטן ועירבה בחתיכות היתר ובטלה בהם והותרה, ובעליה של החתיכה לא ידעו בין השמשות מהתערובת, בזה יתכן שהחתיכה אסורה משום מוקצה אף שמוקצה בטעות הוא, כיון שבתחילה לא ידעו הבעלים שהחתיכה עתידה לבא לידי היתר (וראה אליבא דהילכתא). אמנם בשמירת שבת כהלכתה (פכ"ב הע' לב) כתב שכל דברי הפמ"ג הם דווקא במקום שמתחילה באמת היתה החתיכה אסורה, וההיתר התחדש לה אחר כך על ידי תערובת, ונמצא שמחשבתו הראשונה שהדבר צריך להיות אסור לעולם היתה מחשבה אמיתית ולכן הוקצה הדבר לכל השבת. אבל חתיכה שהיתה לאדם שהיה סבור שהיא אסורה באכילה, ובשבת נשאל עליה לחכם והחכם התירה לו, ונתברר שמתחילה טעות היתה בידו שסבור היה שהיא אסורה, אין בה דין מוקצה אף לפמ"ג אף שבתחילה לא ידעו הבעלים שהדבר עתיד לבא לידי היתר.

ונפקא מינה מצויה מכל זה בבגדים רטובים שכתב במשנ"ב (סי' שח ס"ק סג) שאם היו רטובים בין השמשות אסורים הם בטלטול בכל היום משום מוקצה, ואם היה סבור שהיה רטוב ובאמת לא היה רטוב לא חל עליו דין מוקצה לכל הדעות ואף לפמ"ג, כיון שהבגדים אף הם עתידים להתייבש ויודע הבעלים מתחילה שעתידיים הם לבא לידי היתר. [וראה עוד מראה הפנים לירושלמי (שם), שכתב שאף שבשבת מוקצה בטעות אינו מוקצה מכל מקום יום טוב חמור יותר לענין מוקצה ואף מוקצה בטעות הוי מוקצה, וראה מש"כ לפי"ז בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' א)].

יום חמישי ב' כסלו

צילנה כ"ז

מוקצה בדבר שגמרו בידי אדם

בגמרא מבואר שהטעם שסתם קדירות רותחות שעומדות על האש בבין השמשות ואינן ראויות לאכילה או, אינם נאסרות לכל השבת כדין כל דבר שאינו ראוי לשימוש בין השמשות שאומרים בו מיגו דאתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכל השבת, שכיון שביד האדם לצנן את התבשיל ולעשותו ראוי לאכילה בין השמשות אינו מסיח דעתו ממנו, ולכן אינו מוקצה. וכתב במשנה ברורה (סי' שי ס"ק יט) בשם פוסקים הכלל בזה, שדין מיגו דאתקצאי בבין השמשות אתקצאי לכולה יומא נאמר דווקא בדברים שנגמרים בידי שמים, כגון גרוגרת שאינה נגמרת אלא על ידי חום השמש, ושמא יהיה בשבת יום מעונן ולא יתבשל ונמצא שהסיח דעתו ממנו בבין השמשות. אבל דבר שנגמר בידי אדם, כגון תמרים שנתן עליהם מים בערב שבת, אף שבין השמשות אינם ראויים עדיין כיון שהתמרים לא נגמרו וגם המים לא קלטו את טעם התמרים, מכל מקום אין אדם מסיח את דעתו מדבר כזה כל השבת, כיון שהוא בעצמו יכול לגומרה ויהיה ראוי בשבת עצמה לאכילה.

ובשו"ת מנחת שלמה (סי' י) ביאר בזה, שאין הכוונה שיש עדיפות בדבר שנגמר בידי אדם לדבר שנגמר בידי שמים, שאדרבה הסברא נותנת להיפך שאם גמרו בידי אדם הרי עכשיו הוא מחוסר מעשה ואינו מזומן עכשיו, מה שאין כן אם גמרו בידי שמים שאינו מחוסר מעשה אלא מחוסר זמן בלבד ומחוסר זמן אינו חסרון כל כך והרי הוא כמזומן עכשיו. אלא עיקר הטעם בזה, שבדרך כלל דבר שגמרו בידי שמים כגון תאנים שמתייבשים על ידי החמה יש ספק בדבר שמא יהיה מחר יום המעונן ולא תייבש השמש את התאנים, מה שאין כן בדבר שגמרו בידי אדם שאין ספק בדבר אם יהיה מזומן או לא כיון שביד האדם תלוי לזמנו. ולפי זה כתב שדבר שגמרו בידי שמים וברור הדבר שיתייבש למחרת, כגון המניח בגד רטוב שיתייבש משך היום, גם בזה הבגד מותר כיון שהתייבש, שכן בעליו לא הסיח דעתו ממנו, כיון שהיה ברור שהדבר יתייבש. וכן כתב שאם נתן הכביסה בערב שבת בתוך מכונה אוטומטית שהיא גם מיבשת ולאחר שהכל נגמר היא נפסקת מאליה, אי לא שהיה אסור מפני שהמכונה משמעת קול ואושא מלתא וחשיב כמו רחים של מים שאסור, מסתבר שהיה דומה למבשל דגים סמוך לשבת שאין בזה דין מוקצה, שאף שבין השמשות אסור לטלטל את הדגים וגם אסור להוריד אותם מעל האש מפני שהם מוקצה אף על פי כן מותרים הם אחר כך בטלטול ובאכילה מפני שגמרו בידי אדם, והוא הדין גם בזה.

ובחזון איש (סי' מא ס"ק טז) כתב שדבר שגמרו בידי אין בו דין מוקצה אפילו קודם שנגמר בישולו, שכיון שלא הסיח את דעתו ממנו בבין השמשות, שוב אינו מוקצה, ולכן קדירה שנמצאת על האש בבין השמשות, ויש בה תבשילים שלא נגמרו בישולם, בכל אופן מותר לטלטלם (ראה תהילה לדוד סי' רנט ס"ק י). וכתב בשו"ת מנחת שלמה (שם) שאף אם יש בקדירה עצמות שמתרככים אחרי בישול מרובה ואין ברור כלל שבמשך השבת יהיו ראויים לאכילה, מכל מקום יתכן שמותרים הם שאגב ההכנה לשאר האוכלים שבקדירה מועלת ההכנה גם לעצמות הללו.

כפתור ופרה

אמרות קודש מגדולי ישראל
לפי סדר הדף היומי

אלמלא תודוס אתה גוזרנו עליך נידוי וכו' (ביצה כ"ג.)

נ"ב קשה דאם הוא היה חייב נדוי לא היה ראוי לנשוא פנים אליו ואם לא היה מחויב לא היה ראוי לשום אדם. וי"ל כשרבנן תקנו נדוי לא תקנו אלא לאדם פחות וחושיב ולמעולה לא תקנו זאת הגזרה עליו ולזה אמר אלמלא וכו' חידושי הר"י גאלנטי ז"ל, ועוד אפשר לומר הא דלא גזרו עליו נדוי מפני שהוא התיר להם טלאים ולא גדיים דכיון שהאלוה מחוברת בו לא מיחזי כקדשים וכן איתא בתוס' הנהיג את בני רומי לקיח טלאים בלילי פסחים ועושים אותם מקולסים וחכמים אוסרים מקולס בין גדי בין טלה.

(גזה יצחק)

לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת וכו' (ביצה כ"ד.)

מצינו כשרמי את התנא אהרדי, דהיינו שאמר במקום אחר בשם פלוני בענין אחר, מתרץ הא דידהי הא דרביה ולא סבירא ליה. ופעמים מתרץ על כי האי קושיא תרי תנאי ואליבא דפלוני, כמו תרי תנאי ואליבא דרבי אליעזר בריש ברכות (ג.), וכך בכוליה תלמודא. דהיינו חד אמר מר הכי, וחד אמר מר הכי. ואין חס ושלום לחשוך אחד מהם משקר, כי נאמנים הם בבית ה', וכל אחד מה שאמר בשם רבו הוא אמת, רק זה שמע מה שאמר רבו מתחלה, ואחר כך חזר הרב מדבריו, ולא היה זה אצל החזרה ואיך היה אצל החזרה. ובמסכת יום טוב פרק אין צדין (ביצה כד:) בפלוגתא דרב ולוי, ואמר רב, לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת, דאנא ולוי הוה יתיבנא קמיה דרבי, כי אמר רבי להא שמעתתא באורתא אמר מותרים באכילה בצפרא אמר מותרין לקבל, אנא דהויא בני מדרשא ושמעתי דרבי ביה וקבלתי, ולוי דלא הוה בני מדרשא לא שמע ולא הדר ביה.

תניא לא יאכל אדם בצל מראשו אלא מעליו ואם אכל הרי זה רעבתן (ביצה כ"ה)

וביאר זה שיש לאדם להיות הנהגתו בדרך ארץ לפי ערך עושרו, וזו נקרא דרך ארץ ואל"כ רק שיעשה יותר מעשרו הרי נקרא רעבתן שיאכל ויפזר כל אשר לו, וזהו הפך ההנהגה שראויה אל האדם בדרך ארץ. ודבר זה דוקא במי שהוא גדול שאין צריך לחוש באולי ירגיל עצמו ברעבתנות אבל בנערים אמרו שם מאי דכתיב וחיים לנערוותיך אמר מר זוטרא תן חיים לנערוותיך מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא ילמד את בנו בבשר ויין ע"כ. ובהנהגת האכילה עצמה שלא יראה רעבתן אמרו בפרק אין צדין (ביצה כה:): תניא לא יאכל אדם בצל מראשו אלא מעליו ואם אכל הרי זה רעבתן, כיוצא בו לא ישתה אדם כוסו בבת אחת ואם שתה הרי זה גרגרן, ת"ר השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן, שתיים דרך ארץ, והנהגת זמן האכילה הכל כפי מה שראוי לדרך ארץ.

(נתיבות עולם נתיב דרך ארץ כ"א)

תא שמע דתליא באשלי ררבי (ביצה כ"ז.)

דתליא באשלי ררבי, פירוש אשלי ררבי חכמים גדולים כדכתיב: הנה אשור ארו בלבבון (יחזקאל לא ג) וכדאמרן אם רצים ליחנק התלה באילן גדול. [הערוך ערך אשל]. אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלים, ולמה קורין אותה עדה קדושה שהיו משלשין את היום שליש לתפילה שליש לתורה שליש למלאכה, וי"א שהן יגיעין בתורה בימות החורף ובמלאכה בימות הקיץ. [הערוך ערך קהל].

(גזה יצחק)

החומר ממדור "כפתור ופרה" מתור מתיבתא הגמרא של לומדי הדף היומי

לפרטים ולהזמנת חוברת דוגמא
חייגו 1800-22-55-66

עשה עכשיו מנוי מתיבתא במחיר מיוחד

חייג למוקד המנויים: 1800-22-55-66

לומדים עם מתיבתא

עשה עכשיו מנוי מתיבתא במחיר מיוחד

חייג למוקד המנויים: 1800-22-55-66

לומדים עם מתיבתא

**חתוך "פניני הלכה"
חתיבתא**

שימוש בנוזלים המבשמים האויר ומרחיקים יתושים ביום טוב

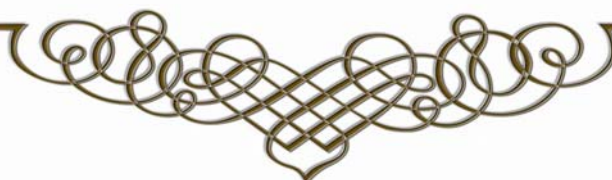
מבואר בגמרא (כ"ג.) שאסור לבשם בגד ביום טוב, מכיון שנראה כאילו מייצר בגד חדש וקרוב הוא לעשיית מלאכה, ולכן אסור להפוך כוס של בושם על גבי הבגד כדי שהבשמים יספגו בבגד. וכך פסק הרמ"א (או"ח סי' תקיא ס"ד). ונחלקו הפוסקים בדין המניח בשמים על בשרו, וכמובא בליבא דהילכתא לענין מים מבושמים בנטילת ידים של הכהנים. וכתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' כו) שאף שהמקל יש לו על מי לסמוך כיון שהרבה פוסקים מתירים, מכל מקום המחמיר תבוא עליו ברכה. וכל זה בגדול, אבל לילד קטן מותר למשווח בושם או מי בושם אפילו על כל הגוף, כיון שצרכי קטן כחולה שאין בו סכנה הוא, אולם יזהר כשמניח ושוטף את שערות התינוק שלא יבוא לידי איסור סחיטה (שו"ת באר משה ח"א סי' לו).

ולענין מים מבושמים שמתזים אותם באויר לשם ריח טוב ואין נותנים אותם לא על בגדים ולא על בשר אדם, כתבו האחרונים להתיר להתזם ביום טוב, שכיון שאינו מתיז על בגד או על שום דבר אחר שיכנס בהם הריח, אינו מוליד ריחא כלל, ואין מטרת המים אלא לפזר באויר החדר ריח טוב (נטעי גבריאל דיני יו"ט ח"א פרק כט ס"ט).

ולענין מים שמתזים אותם כדי להרחיק יתושים, כתב בקצות השולחן (סוף סי' קלח) להתיר להתזם ביום טוב, כיון שכמעט ואין בהם ריח טוב, ואינם אלא ריח הדוחה יתושים. ובשו"ת באר משה (ח"ב סי' כג) כתב שמותר גם להתז מים אלו גם על בגדיו ועל כלי מיטתו כדי להרחיק את היתושים, כיון שאינם מוליד ריחא שאין בהם ריח. אבל למרוח משחה נגד יתושים אסור משום איסור ממרח.

כתב בשו"ת רב פעלים (ח"ב או"ח סי' נא) לאסור להניח ביום טוב מי בושם בתוך אבקת הטבק כדי שיריח, כיון שהם מתכוונים להוליד בו ריח, ואף שכבר יש בו ריח אסור כיון שרוצים להוסיף בו ריח. ובשו"ת בית דוד (סי' רצג) כתב שיזהרו בחג השבועות כששמים בבית כנסת הרבה מיני פרחים ועלים שיש בהם ריח, שלא יניחו אותם בתוך הספרים או סמוך להם ביום טוב, מפני שהם מפיצים ריח טוב לתוך הספרים ואסור משום מוליד ריחא, ויזהרו להניחם מערב יום טוב או להניחם במקומות אחרים.

ובמאכל אדם אין את איסור מוליד ריח, ולכן מותר לתת בתוך המאכלים כל מיני תבלינים, אפילו שמוסיפים באוכל טעם וריח, וכן מותר לשפוך מיני בשמים לתוך משקה כדי למתקו (ראה שו"ת רב פעלים או"ח ח"ב סי' נא).

הושלמה מחצית הסדרה!

לרגל 100 שנה למשנה ברורה

תרס"ז-תשס"ז

מבצע הסטורי מיוחד!

רוכשים מנוי על פאר היצירה ההלכתית סדרת

משנה ברורה המבואר

במחיר מיוחד!

בעריכה מאירת עיניים ❖ פתיחה והקדמה לכל הלכה ❖ ביאורים ❖ ציונים והערות ❖ ביאורי ההלכה
❖ משנת שער הציון ❖ קיצור ביאור הלכה ❖ ליקוטי פוסקים

חדש!

משנה ברורה המבואר גם בפורמט פנינים

הכרכים ישלחו אי"ה לפי קצב לימוד "עמוד היומי" עד להשלמת הסדרה
(תאריך השלמה בעז"ה עד לר"ה תשס"ח)

מצטרפים ומקבלים מתנה!

מנוי שנתי לחוברות תלמוד בבלי המבואר מתיבתא - דרכי נועם
ש"ס עוז והדר עם ביאורי הגמרא, אליבא דהלכתא, פניני הלכה ותמצית הדף

תורה מפוארת בכלי מפואר

מוקד מנויים 1-800-22-55-66

האר את ביתך באור ההלכה והצטרף לאלפי לומדי הלכה במשנה ברורה המבואר